

Hitit Metinlerinde Geçen Hatti Tanrısı: “Šimmišu/ Šimešu/ Šimšu/Šimišu”

Hittian God Mentioned In Hittite Texts: “Šimmišu/ Šimešu/ Šimšu/Šimišu”

Nursel ASLANTÜRK*

Öz

Çok tanrılı bir inanışa sahip olan Hint-Avrupalı kavim Hititler’in; dini inançlarına ve ritüellerine çok önem verdikleri Hitit çiviyazılı belgelerden öğrenilmektedir. Başta Boğazköy olmak üzere Hitit yerleşim yerlerinde gün yüzüne çıkartılan Hitit tabletlerinin büyük bir çoğunluğunun dini içerikli olması da Hititler’in teokratik bir devlet yönetimine sahip olduğunu göstermektedir. “Bin tanrılı” bir toplum olarak tanımlanan Hititler, tanrılarını insan şeklinde tasavvur etmişlerdir. Hitit dini inancına göre tanrılar yerler, içerler, öfkelenirler, evlenirler ve savaşırlardı. Her tanrının veya tanrıçanın da Hitit pantheonunda ayrı bir yeri ve görevi vardı. Bu çalışma; Hitit tanrılar topluluğunun bir üyesi olan Tanrı Šimmišu/Šimmešu’nun kökenini, adının geçtiği Hitit çiviyazılı metin yerlerini, daha önce yapılan filolojik ve etimolojik değerlendirmeleri esas alarak tanrının adının anlamını, tanrılar topluluğundaki yerini, önemini ve nasıl kutsanıldığını Hitit çiviyazılı belgelerden elde edilen veriler doğrultusunda ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Šimmišu, Šimešu, Hattiler, Hititler, Hitit Dini, Hitit Tanrıları.

Abstract

It is learned from Hittite cuneiform documents that, Hittites, one of the Indo-European tribes who had polytheistic belief system, attached great importance to their religious belief and rituals. The Hittite tablets, which were unearthed in Hittite settlements especially in Boğazköy, which had a great majority of religious content, show us that Hittites had a theocratic government. The Hittites, who were defined as a society of “Pantheon”, conceived their gods as human beings. According to the Hittite religion, the gods would eat, drink, go into rage, marry and fight in battles. Each god or goddess had a specific place and mission in Hittite Pantheon. In line with the data acquired from Hittite cuneiform documents, this study aims to present the origin of God Šimmišu/Šimmešu, as one of the members of community of Hittite Gods; the location of Hittite cuneiform texts where he was mentioned; the meaning of God’s name with respect to the previous philological and etymological assessments; the place and the importance of the God in Gods’ community and how he was blessed.

Key Words: Šimmišu, Šimešu, Hattians, Hittites, Hittite Religion, Hittite Gods.

Makale Geliş Tarihi: 12.12.2018. Makale Kabul Tarihi: 25.04.2019.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hititolog, Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi n.aslanturk3@gmail.com; n.aslanturk@karatekin.edu.tr
ORCID ID: 000-0003-1470-2727

Görüş

Akademik
Bakış

341

Cilt 12
Sayı 24
Yaz 2019

Giriş

Din ve kutsama, toplumların çağlar boyunca toplumsal ve ekonomik koşulların değişimine bağlı olarak gelişen bir birikimdir. M.Ö. II.bin Anadolu'sunda büyük bir uygarlık kurmuş olan Hint-Avrupalı kökenli Hititler'de dini inanç ve etkinliklerinin bir bütün olarak geliştiği görülmektedir.

Hititler, politeist bir inanışa sahiptiler. "Bin tanrılı" bir toplum olarak tanımladığımız Hititler; inanç sisteminde federatif bir anlayış içerisinde Anadolu'ya geldikleri zaman karşılaştıkları, Hattiler'in tanrılarını ve fetihçi bir toplum olduklarından dolayı da boyundurukları altına aldıkları başka toplumların tanrılarını kendi tanrılar topluluğuna katmışlar ve o tanrılar da kutsamışlardır. Bununla da egemenlikleri altına aldıkları toplumların bir arada yaşamasını sağlamayı amaçlamışlardır. Bu nedenle de Hitit çiviyazılı belgeler incelendiğinde Eski Hitit dönemine tarihlendirilen metinlerde az sayıda tanrı adı geçmekteyken imparatorluk dönemine ait belgelerde yani Hitit fetihlerinin arttığı dönemde etnik kökenlerine göre tanrı sayısının arttığını görmekteyiz¹. Bir başka deyişle Hititler, yerel tanrılarının kimliklerini korumuş; kutsadıkları bir tanrı veya tanrı grubu; başka bir tanrının yerini almamış böylece oldukça genişleyen ve kompleks bir pantheon oluşturmuşlardır.

Šimmišu/Šimešu/ Šimšu/Šimšu

Hititler'in, geniş ve oldukça karmaşık bu tanrılar topluluğunun bir üyesi Tanrı Šimmuši ya da Šimešu, Hatti kökenli bir tanrıdır. Tanrının adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinler²:

Abs.	DŠi-mi-šu-ú	IBoT 3.1 ay.83
Akk.	DŠi-im-mi-šu-ú-un	KBo 30.12 VI 10
	DŠi-im-mi-šu-un	KBo 25.12 IV 10(-š[u-u]n), 25.19 öy. 59, KBo 25.61 öy. 16
	DŠi-im-šu-[ú]-un	KBo 22.192 ay. 7
	DŠi-im-šu-un	877/z (KBo 20 VIII), IM 63682.13 ([Š]i-) (E.von schuler, bagm 5 1970, 49)
	DŠi-me-šu-un	KBo 10.29 V 5; KUB 10.69 IV 2
	DŠi-mi-šu-ú-un	KUB 20.28 V 11.

- 1 Yasemin Arıkan, "Hitit Dininin Tarihi Gelişimi ve Hitit Panteonu", *Yaşar Coşkun'a Saygı Yazıları*, 2018, s. 41 ve 55vd.
- 2 Ben H.L.van Gessel, *Onomasticon of the Hittite Pantheon*, Part I, Leiden-Newyork-Köln 1998, s.403.

Hititler’in resmi pantheonunda yer alan bu tanrının adı Hitit çiviyazılı metinlerde en erken; Eski Hitit dönemine tarihlendirilen metinlerde geçmektedir; adının anlamı ise günümüze kadar yapılan filolojik çalışmalarda maalesef tam olarak bilinmemektedir. Tanrı Šimmuši’nin adının, Hurrice Güneş Tanrısı Šimegi’nin Hattice veya Hititçe formu olup olmadığı düşünülmektedir. Laroche, *Recherches sur les noms des dieux hittites*, (RHA VII/46) 1946-1947, s.31’de Güneş Tanrısının Hurrice adı olan Šimegi’nin³ Hattice formu olduğunu düşünmektedir. Daddi, ise Hattilerle Hurriler arasındaki ilişki henüz araştırılmayan bir çalışma alanı olduğundan dolayı Laroche tarafından sunulan bu önerinin çok riskli olduğu görüşündedir⁴.

Yine Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*, 1994’teki çalışmasında s.723’te Tanrı Šimmišu’nun adının farklı bir yazılışının “Šišummi” olduğunu ifade etmekte; bu tezine de kanıt olarak, tanrının adındaki göçüşmeyi yani son hecenin yer değiştirmesini göstermektedir⁵. Daddi, “About Some Hattic Deities”, *III. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri*, çalışmasında s.140’da ise Šimmišu/Šimešu ve Šišummi’nin farklı tanrılar olduğunu söylemektedir. Hattice Šim(m) (i/e)Šu, Hititçe Šiušummi veya Šišummi ve Hurrice Šimegi arasındaki ses benzerliği oldukça dikkat çekicidir. Ancak, Tanrı Šišummi’nin adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinlerden bir tapınağı olduğu ve adı geçen tanrıya festivaller düzenlendiğini öğrenmekteyiz⁶. Tüm bu veriler adı geçen tanrının, Šimmišu’dan daha önemli bir tanrı olduğunu da göstermektedir. Ayrıca tanrı adlarının yazımındaki bu ses benzerliğinin, imparatorluk dönemi katiplerini tanrıların adlarını yazarken etkilemiş olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Tanrı Šimmuši, Hitit çiviyazılı metinlerde genellikle ismin “-i hali” olan Akk. halde geçmektedir. Hitit bayram törenlerinin büyük bir çoğunluğunda bu tanrı; muhtemelen “-hi” suffiksinin eklenmesiyle türetilmiş bir tanrıça ismi olduğu düşünülen ŠuŠumaḫi⁷ ile birlikte bir çift olarak kutsanılmaktadır.

Hitit çiviyazılı metinlerde tanrının adı özellikle; Eski Hitit Dönemine tarihlendirilen, “Pazar yeri, kapı yapısı” anlamına gelen ve Hatti kökenli tanrı adlarının ve Hattice terimlerin sık geçtiği, dolayısıyla Hatti kökenli olduğu düşünülen KI.LAM bayramına (CTH 627) ait metinlerde çok sık geçmektedir:

3 Nursel Aslantürk, “*Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültürleri*” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s.692-695.

4 di Franca Pecchioli Daddi (a), “*Gli dei del Pantheon Hattico: I Teonimi in -šu*”, SMEA 40/1, 1998, s.15.

5 Ayrıca bkz. di Franca Pecchioli Daddi (a), a.g.m, 1998, s.12.

6 KUB 55.54 I 35; KUB 57.95 III 8, 10.

7 di Franca Pecchioli Daddi (a), a.g.m, 1998, s.12; Marie Claudie Trémouille, “ŠuŠumaḫi”, *RLA 13*, 2011-2013, s.364; Oğuz Soysal, “Bazı Kayıp Gözden Kaçmış ve Yanlış Saptanmış Hattice Fragmanlar”, *ArAn 4* 2000, s.193-194; *Hattischer Wortschatz in hethitischer Textüberlieferung*, HdOr I/44, Brill 2004, s.721.; .

1.KBo 30.12(487/w)⁸

ay.VI

11 LUGAL MUNUS.LUGAL TUŠ-aŠ 2 a-ku-an-zi D[Š]u-Šu-[ma-]h[i-in]

12 DŠi-im-mi-[Šu]-ú-un GIŠ DİNANNA.GAL L^Uhal-li[-ia-ri-eŠ SİR^{RU}]⁹

13 I NINDA.GUR₄.RA EM-ŠA aŠ-ka-az p[ár-Ši-ia]

Tercüme:

11 [Kral] (ve) [kraliçe] oturarak iki kez içer: ŠuŠu[maḫi] (ve)

12 Šimmi[Šu] için. Büyük lir çalınır. [Şarkıcı rahipler şarkı söyler.]

13 Bir ekşi kalın ekmeği dışarda(n) parçalar.

Metin Değerlendirmesi:

Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen bu metinde Tanrı Šimmuši'nin adı ŠuŠumaḫi'den sonra geçmektedir. Metinden, adı geçen tanrılar için kral ve kraliçe çiftinin içtiği, daha sonra seromoniye büyük lirin çalınıp, şarkıcı rahiplerin şarkı söyleyerek devam ettiği öğrenilmektedir.

Str. 13: aŠkaz: aŠka- "kapı" anlamına gelen kelimedenden türetilmiş bir adverbdir. aŠkaz aynı zamanda Sg. Abl. "kapıdan" haldedir; ancak bu kelime burada "dışardan" anlamında; adverb olmalıdır. Ayrıca bunun için bkz. H.Otten, 1971: 54; HEG: 84; HHW: 27; MHH: 72; Aslantürk, 2018: 121; Groddek, 2004: 56.

2. KBo 20.33(1662/c)+KBo 17.21(30/a)+KBo 34.2(153/a)+KBo 17.46(196/a)+KBo 25.19(179/b)¹⁰

Öy.

57 [TUŠ-aŠ] UŠ-KI-EN D^{IM} URU Zi-ip-la-an-da Û D^K[a-taḫ-hi-in

8 Detlev Groddek(a), *Hethitische Texte in Transkription*. KBo 30, DBH 2, Dresden 2002,s.14; transkripsiyon için krş. Itamar Singer, *The Hittite KI.LAM Festival*, StBoT 28, Part: II, Wiesbaden 1984, s.38; ayrıca bkz. Erich Neu, *Althethitische Ritualtexte in Umschrift*, StBoT 25, 1980, s.29, 136 dn.447; Enrico Badalì, *Strumenti musicali, musici e musica nella celebrazione delle feste ittite*, THeth 14/1, Heidelberg 1991, s.105-106; Jörg Klinger, *Untersuchungen zur Rekonstruktion des hattischen Kultsichicht*, StBoT 37, Wiesbaden 1996, s.241 dn.439; Daisuke Yoshida, *Untersuchungen zu den Sonnengöttheiten bei den Hethitern*, THeth 22, Heidelberg, 1996, s.88.

9 Tamamlamalar tarafımızdan metnin içeriğine göre yapılmıştır.

10 Transkr. için Erich Neu, ag.e, 1980, s.56; Itamar Singer, ag.e, 1984, s.91; ayrıca bkz. Daisuke Yoshida, "Das AN.TAḫ.ŠUMSAR-Fest im Tempel der Sonnengöttin", BMECCJ 6, 1992, s. 147 dn.77; Volkert Haas, *Geschichte der Hethitischen Religion*, HbOr I/15, Leiden, 1994, s. 205 dn.166, 273 dn.157, 160; 426 dn.54, 451 dn.24, 644 dn.36, 685 dn.75, 756 dn.30; Daisuke Yoshida, ag. e, 1996, s.78, 335 dn.47, 339; Detlev Groddek, "Mausoleum' (É.NA4) und 'Totentempel' (É.ḫiṣta) im Hethitischen", UF 33, 2001 s.214-215; Detlev Groddek(b), "Die rituelle Behandlung des verschwundenen Sonnengottes (CTH 323)", FsPopko 2002, s.126-127; Meltem Doğan-Alparslan, "Hititçe Metinlerde "Reverans Yapmak": aruwai- ve hink- Fiilleri üzerine bir Deneme", Fs Abbasoğlu, 2008, s.390 dn.7; Oğuz Soysal, "Weitere sog. "formale Akkusativ" Wendungen aus derhattisch-hethitischen Kultszene und Anmerkungen zu einer rezenten Arbeit über das Göttertrinken bei den Hethitern ", NABU 2015/2, 2015, s.60.

58 [D^DUl-za-a-|an^DÚ-li-ya_a-Šu-un^DKa-tar|-za-Šu-un]

59 D^DŠu-Šu-ma-ḫi-in Ši-im-mi-Šu-un^{LÚ.ME}[Š^hal-li-re-eŠ SİR^{RU}]

Tercüme:

57 [oturarak] reverans yapar: Zippalanda Kenti Fırtına Tanrısı ve Tanrıça *Kataḫhi* için.

58 [Ulza], *UliyaŠu*, *Katar*[zaŠu],

59 *ŠuŠumaḫi* ve *Šimmišu* için. Şarkıcı rahipler şarkı söyler.]

Eski Hitit dönemine tarihlendirilen¹¹ bayram metninde Zippalanda Kenti Fırtına Tanrısı ve Tanrıça *Kataḫhi*, *Ulza*, *UliyaŠu*, *KatarzaŠu*, Tanrıça *ŠuŠumaḫi* ve Tanrı *Šimmišu*'ye oturarak reverans yapıldığı, şarkıcı rahiplerin şarkı söylediği öğrenilmektedir.

3.KBo 20.5(2085/c+2109/c)+KBo 17.9(94/q+203/e)+KBo 25.12(1689/c+1983/c+131/r+220/f+2322/c)+KBo 17.20(8/y)+ABoT 1.5(AnAr 8350)¹²

Duktusu bakımından Eski Hitit dönemine tarihlendirilen adı geçen bayrama ait metinde kutsama eyleminden sonra lirin çalındığı ve şarkıcı rahiplerin şarkı söylediği öğrenilmektedir:

IV¹³

9' [LUGAL-u]Š [MUNUS.LUGAL-aŠ-]Ša 2 a-ku-an-zi [D^DŠu-Šu|-m]a[-ḫi-in]

10' D^DŠi-im-mu-Š[u-un] GIŠ^DINANNA.GAL^{LÚ.M}[EŠ^hal-li-re-eŠ SİR^{RU}]

Tercüme:

9' [Kral] ve [kraliçe] iki kez içer]ler: [Š]uŠu[m]a[ḫi]

10' *Šimmišu*[u] için. Büyük lir çalınır. Şarkıcı rahipler şarkı söylerler.]

Metinde, Tanrı *Šimmišu*'nun ve Tanrıça *ŠuŠumaḫi*'nin krali çift tarafından içmek eylemiyle kutsanıldığı öğrenilmektedir. Tanrının adının ise, *ŠuŠumaḫi*'den sonra geçmesi, adı geçen tanrının *ŠuŠumaḫi*'den sonra kutsanıldığını göstermektedir.

11 Daisuke Yoshida, ag.e, 1996, s.339'da “Orta Hitit” olarak tarihlendirmektedir.

12 Transkripsiyon için bkz. Erich Neu, ag.e, 1980, s.36; Itamar Singer, ag.e, 1984, s.38; Enrico Badalı, ag.e, 1991, s.104; ayrıca bkz. Itamar Singer, *The Hittite KI.LAM Festival*, StBoT 27, Part: I, Wiesbaden 1983, s.69; Volkert Haas, ag.e, 1994, s.481 dn.111, 758; Jörg Klinger, ag.e, 1996, s.166-167; Daisuke Yoshida, ag.e, 1996, s.76, 78, 122 dn.66, 138 dn.80, 308, 323, 335, 339.

13 Erich Neu, ag.e, 1980, s.36; Itamar Singer, ag.e, 1983, s.69; ag.e, 1984, 38; Detlev Groddek, *Eine althethitische Tafel des KI.LAM-Festes*, IJDLs 1, München 2004, s.44-47; ayrıca bkz. Enrico Badalı, ag.e, 1991, s.100-104; Volkert Haas, ag.e, 1994, s.273 dn.160; 305 dn.81; 366 dn.382; 382 dn.4, 5; 476 dn.66; 481 dn.111; 486 dn.154; 591 dn.358; 619 dn.20; 684 dn.63; 685 dn.75; 756 dn.29; Jörg Klinger, ag.e, 1996, s.166-167; Daisuke Yoshida, ag.e, 1996, s.76, 78, 122 dn.66, 138 dn.80, 308, 323vd. dn.35, 335, 339; Charles W. Steitler, *The Solar Deities of Bronze Age Anatolia Studies in Texts of the Early Hittite Kingdom*, StBoT 62, Wiesbaden 2017, s.170.

Gazi

Akademik
Bakış

345

Cilt 12
Sayı 24
Yaz 2019

4.KBo 25.61 (386/b)+KUB 32.94 (511/b)+KBo 40.79 (2620/c)¹⁴

Eski Hitit dönemine tarihlendirilen metinde Tanrı *Šimmišu*'nun, beş tanrı ile birlikte adı geçmektedir. Adı geçen tanrılar kraliçe çift tarafından içmek eylemiyle kutsanılmaktadır:

öy.

14' 1 NINDA.KUR₄.RA E|M-ŞATUR a-aŠ-ka-az ú-da-i LUGAL-uŠ MUNUS.LUGAL-aŠ-Ša

15' a-ku-an-zi ^DUl-za-a-an ^DÚ-li-ya_a-Šu-un

16' [^DKa-tar-za-Šu-u]n ^DŠu-Šu-ma-a-ħi-in ^DŠi-im-mi-Šu-un

17' [GIŠ^DINANNA.GAL¹⁵ LÚ.]^{MES}ħal-li-re-eŠ SÌ[R^R]U ...

Tercüme:

14' Bir küçük ek|şi kalın ekmeği dışardan getirir. Kral ve kraliçe

15' *Ulza*, *UliyaŠu*

16' [*KatarzaŠu*], *ŠuŠumaħi*, *Šimmišu* için içerler.

17' Şarkıcı rahip|ler şarkı söy|ler.|...

Yine metinde dikkati çeken bir nokta Tanrı *Šimmišu*'nun adının Tanrıça *ŠuŠumaħi*'den sonra geçtiği görülmektedir. Bu da adı geçen Tanrı'nın; *ŠuŠumaħi*'den sonra kutsanıldığını göstermektedir.

KI.LAM (CTH 627) bayramı dışında, Ay ve Gökürültüsü festivaline ait ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen KBo 22.192 (877/z) (CTH 630) (Yeni Hitit)¹⁶ her tanrının ve tanrıçanın ayrı ayrı kutsanıldığı metinde; Tanrı *ŠimŠu*'nun kral ve kraliçe tarafından içmek eylemiyle kutsanıldığı öğrenilmektedir:

Ay. r.kol.

7 [LUG]AL MUNUS.LUGAL TUŠ-aŠ^DŠi-im-Šu|]-un

8 [a]-ku-an-zi GIŠ^DINANNA.TUR KI.MIN

Tercüme:

7 Kral ve kraliçe oturarak *ŠimŠu*|]-u (için)

8 [i]çerler. Küçük lir aynı şekilde.

14 Erich Neu, ag.e, 1980, s.136; ayrıca bkz. Volkert Haas, ag.e, 1994, s.205 dn.166, 589 dn.338; Daisuke Yoshida, ag.e, 1996, s.80, 301 dn.16; Detlev Groddek, ag.e, 2002(a), s.39: "KBo 30.32 ile indirect joindir."

15 Tamamlamalar tarafımızdan metnin içeriğine göre yapılmıştır.

16 Transkr. için bkz. Detlev Groddek, *Hethitische Texte in Transkription*. KBo 22, DBH 24, Wiesbaden 2008, s.184; ayrıca bkz. Erich Neu, *Ein Althethitisches Gewitterritual*, StBoT 12, Wiesbaden 1970, s.78 dn.37; Enrico Badali, ag.e, 1991, s.125-126; Daisuke Yoshida, ag. e, 1996, s.81; Oğuz Soysal, ag.m, 2015, s.60.

Sonbaharda kralın askeri seferi dönüşünde kutlanılan ve 50 gün sürdüğü düşünülen adı ise “Hız, sürat” anlamına gelen *nuntarriyaŠha-* kelimesinden türetilen *nuntarriyaŠha-* Bayramı”nda adı geçen tanrının kral ve kraliçe tarafından içmek eylemiyle kutsanıldığı öğrenilmektedir:

KBo 55.233 (2120/g)(+)KUB 20.28 (Bo 2699) (Yeni Hitit) (CTH 626)
 V¹⁷ 11' [LUG]AL MUNUS.LUGAL TUŠ-aŠ^DŠi-mi-Šu-ú-un
 12' [a]-ku-ua-an-zi

13' GIŠ^DINANNA.TUR^{LÚ.MEŠ}hal-li-ia-ri-eŠ^{SÌR^{RU}} KI.MIN

Tercüme:

11' [Kr]al (ve) kraliçe oturarak Tanrı ŠimiŠu (için)

12' [i]çerler.

13' Küçük lir çalınır. Şarkıcı rahipler şarkı söyler. Aynı şekilde.

Değerlendirme:

Metin, S.KoŠak, www.hethitologieportalmainz.com'da CTH 626 altında gösterilmektedir. Ancak Badalì, 1991: 33; Daddi, 1998: 12 ve dn. 44; Nakamura, 2002: 105 ve KBo 55, 2011: Inhaltsübersicht metnin “CTH 592: Zippalanda Kentinde İlkbahar Bayramı”na ait olduğu düşünülmektedir.

IV.Tuthaliya dönemine tarihlendirilen, adını AN.TAḪ.ŠUM¹⁸ bitkisinden alan ve ilkbaharda kutlanılan AN.TAḪ.ŠUM^{SAR} bayramı 38 gün sürmekteydi. Bu bayramın on birinci gününe ait ve *heŠta-* evinde gerçekleştirilen seremonilerin anlatıldığı Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen IBoT 3.1 (Bo 2015a) (CTH 609) metinde adı geçen tanrı; “Hatti tanrıları” olarak özetlenebilen bir heterojen grup tanrıyla birlikte kutsanılmaktadır:

ay.¹⁹

83' ^DŠi-mi-Šu-ú TUŠ-aŠ^İ İİ^DNIN.É.GAL TUŠ-aŠ^İ İİ^DPí-ir-ua-an TUŠ-aŠ

17 Detlev Groddek, ag.e, IJDLS 1, 2004, s.54; Enrico Badalì, ag.e, 1991, s.33; ayrıca bkz. Mitsuo Nakamura, Das hethitische *nuntarriyasħa*-Fest, Leiden 2002, s.105.

18 Hayri Ertem, *Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'sunun Florası*, TTKY 7.65, Ankara 1987, s.34-39.

19 Volkert Haas-Markus Wäfler, Bemerkungen zu ^ÉheŠti/ā- (1.Teil), *UF* 8, 1976, s.94, 95; **ayrıca bkz.** Volkert Haas-Markus Wäfler, Bemerkungen zu ^ÉheŠti/ā-(2.Teil), *UF* 9, 1977, s.99; Jörg Klinger, “Geister oder Gurken”, *NABU* 1994, s.31; Erich Neu, *Glossar zu den althethitischen Ritualtexten*, StBoT 26, 1983, s.183 dn.543; “Nugae Hethiticae”, *Hethitica* 14, 1999, s.65; Enrico Badalì, ag.e, 1991, s.45; Volkert Haas, ag.e, 1994, s.259 dn.60; 262 dn.79; 271 dn.147; 282 dn.240; 382 dn.6; 471 dn.6; 476 dn.68; 586 dn.303; 648 dn.78; 653 dn.119; 676 dn.11; 695 dn.158; 792 dn.126; 793 dn.131; 794 dn.136; 795 dn.139; Daisuka Yoshida, ag. e, 1996, s.123-124, 336; Ada Taggar-Cohen, *Hittite Priesthood*, THeth 26, Heidelberg 2006, s.150, 271; Mojca Cajnko, “Some remarks on the “Sumerian preposition” TA in Hittite”, *NABU* 2016/2, s.79.

Gör

Akademik
Bakış

347

Cilt 12
Sayı 24
Yaz 2019

84' |^DDAG²-in TUŠ-aŠ İİ^DHa-ták-kán TUŠ-aŠ İİ^DHal-ki-in TUŠ-aŠ

85' | |x^DPa-la-ki-liŠ-tar TUŠ-aŠ İİ^DUa_q-bi-Ši-i[n] T|UŠ-aŠ|

86' |TUŠ-aŠ^DHaŠamm|-i-ú TUŠ-aŠİİ DINGIR^{MEŠ URU}KÙ.BABBAR-ti TU|Š-aŠ|

87' | |x x TUŠ-aŠ^{LÜ}Û-BA|-RU

Tercüme:

83' ŠimiŠu için oturarak, İİ Tanrıça NIN.E.GAL için oturarak, İİ Tanrı Pirua için oturarak,

84' [Taht tanrısı](??) için oturarak, İİ Tanrıça Hatakka (Katahha)²⁰ için oturarak, İİ Tanrı Halki için oturarak.

85' | |x PalakiliŠtar için oturarak İİ UabiŠi için ot|urarak|

86' |oturarak, HaŠamm|iu için oturarak İİ Hatti'nin tanrıları için otu|rarak|

87' | |x x oturarak, misaf|ir(ler)

Arinna Kentinin kültüne ait olan ve Yeni Hitit dönemine tarihlendirilen metinde KUB 28.101(Bo 465)(+KUB 10.69(Bo 2663) (CTH 666) tanrının adı Šimešu olarak geçmekte olup; tanrının krali çift tarafından içmek eylemiyle kut-sanıldığı öğrenilmektedir:

IV²¹

3 [LUGAL] MUNUS.LUGAL TUŠ-aŠ^DŠi-me-Šu-un

4 a-ku-ya-an-zi GIŠ^DINANNA.TUR^{LÜ.MEŠ}hal-li-ia-ri-eŠ SİR^{RU}

5^{LÜ}ALAM.ZU₉ me-ma-i

6^{LÜ}pal-ya-tal-la-aŠ pal-ya-a-iz-zi

7^{LÜ}SAGI.A I NINDA.GUR₄.RA EM|-ŠA|

8 a-aŠ-ka-az ú-da-i

Tercüme:

3 [Kral], kraliçe oturarak Tanrı Šimešu (için)

4 içepler. Küçük lir çalınır.

5 Soytarı söyler.

6 paluatalla adamı çağırır. (Çığırktan tella çağırır: CHD P.84-85). (alkışlar).

7 Saki bir kalın ekşi ekmeği

8 dışardan getirir.

20 Hatakka, Tanrıça Katahha'nın adının bir başka yazılış şeklidir. Bunun için Bkz. Volkert Haas-Markus Wäfler, ag.m, 1976, s.95; Ben H.L. van Gessel, ag.e, 1998, s.109; 228-235.

21 Ayrıca bkz. Enrico Badalì, ag.e, 1991, s.173-174; Volkert Haas, ag.e, 1994, s.444 dn.24; Jörg Klingler, ag.e, 1996, s.72; Maciej Popko, Arinna, StBoT 50 Wiesbaden 2009, s.99.

İçerik Açısından Fazla Bilgi Vermeyen Metin:

Büyük Festival fragmanı olan KBo 10. 29 (297/p) (Yeni Hitit) (CTH 669) metinde de Tanrı *Šimešu*'nun kutsanıldığı öğrenilmektedir. Metin oldukça tahrip olduğundan dolayı adı geçen tanrının nasıl kutsanıldığını ne yazık ki bilemiyoruz. Fragman; bu tür metinlerde tekrarlanarak geçen benzer yapımlı kelimeler ve kült işlemleri yardımı ile şu şekilde rekonstrü edilebilir:

V²²

5 LUGAL MUNUS.LUGA|L-aŠ^DŠi-me-Šu-un

6 TUŠ-aŠ a-ku-an|-zi GIŠ^PINANNA.GAL

7 LÚ.MEŠ^hal|-li-ia-ri-eŠ^{RU} SİR

8 LÚALAM.ZU₉| me-ma-i

9 LÚpal-ya-tal-|la-aŠ^h pal-ya-a-iz-zi

10 LÚki-ta-aŠ^h hal-za-a-i|

Tercüme:

- 5 Kral ve kraliçe *Šimešu* için
6 oturarak içer|ler. Büyük lir çalınır.
7 Şarkıcı rah|ipler şarkı söyler.
8 Soyтары| söyler.
9 *paluatal*|la görevlisi (el çırpın kişi) alkışlar/el çırpar.
10 *kita-* rahibi bağırır(/seslenir).|

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmamızda Hatti kökenli olan Tanrı *Šimmišu* veya *Šimmešu*'nun, adının geçtiği Hitit çiviyazılı metinlerin tümü bir araya getirilmiş olup, metinlerin transkripsiyon, tercüme ve dil bilimsel incelemelerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda:

- Tanrı *Šimmišu/Šimmešu*'nun adının ilk kez Eski Hitit dönemine tarihlendirilen metinlerde geçtiği, dolayısıyla Eski Hitit Döneminden itibaren Hitit pantheonunda kutsanıldığı,
- Metinlerde adının *Šimmišu*, *Šimešu* ve *Šimšu* şeklinde geçtiği,
- Adının anlamının bilinmediği,
- Tanrının adının, Hurrice Güneş Tanrısı *Šimegi*'nin Hattice formu olduğu; ancak Hattilerle Hurriler arasındaki ilişki henüz tam olarak tespit edilemediğinden dolayı bu önerinin çok kabul edilemeyeceği,
- Tanrının adının bir başka yazılış şeklinin “*ŠiŠummi*” olabileceği; ancak Tanrı *Šimmišu* ile “*ŠiŠummi*”nin farklı tanrılar olduğu,

- KI.LAM bayramında Tanrı Šimmišu'nun adının çok sık geçtiği;
  - KI.LAM bayramında adının genellikle Tanrıça ŠuŠumaḫi ile birlikte geçtiği,
  - Tanrı Šimmuši'nin adının Tanrıça ŠuŠumaḫi ile birlikte çok sık geçmesi bir çift olabileceklerini,
  - KI.LAM bayramında Tanrı Šimmuši'nin krali çifti tarafından kutsanıldığı,
  - Tanrı Šimmuši, Hitit çiviyazılı metinlerde genellikle ismin "-i hali" olan Akk. halde geçtiği;
  - Hitit bayram törenlerinin büyük bir çoğunluğunda tanrının adının geçtiği;
  - KBo 25.61 (386/b)+KUB 32.94 (511/b)+KBo 40.79 (2620/c) öy. 14'-17'de Tanrı Šimmišu'nun, dört tanrı ile Ulza, UliḫaŠu, [KatarzaŠu], ŠuŠumaḫi ve Šimmišu ile birlikte adı geçtiği;
  - Ay ve Gökgürültüsü festivalinde KBo 22.192 (877/z) ay.r.kol. Tanrı ŠimŠu'nun krali çift tarafından içmek eylemiyle kutsanıldığı;
- vnuntarriyaŠha- Bayramı"nda adı geçen tanrının kutsanıldığı KBo 55.233 (2120/g) (+)KUB 20.28 (Bo 2699)
- AN.TAḪ.ŠUM^{SAR} bayramında IBoT 3.1 (Bo 2015a) (CTH 609) bir heterojen grup tanrıyla birlikte kutsanıldığı,
  - Büyük Festivalde KBo 10. 29 (297/p) (CTH 669) tanrının kutsanıldığı ve metinde tekrarlanarak geçen benzer yapımlı kelimeler ve kült işlemleri yardımı ile rekonstüre edilebilmiştir.
  - Arinna Kentinin kültüne ait olan metinde KUB 28.101(Bo 465)(+)KUB 10.69(Bo 2663) (CTH 666) krali çift tarafından içmek eylemiyle kutsanıldığı, sonuçlarına varılmaktadır.

KAYNAKLAR:

ARIKAN Yasemin,

"Hitit Dininin Tarihi Gelişimi ve Hitit Panteonu",
Yaşar Coşkun'a Saygı Yazıları, 2018, s.41-72.

ASLANTÜRK Nursel,

"Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri" Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

Gazi

- ASLANTÜRK Nursel, “Hitit Çiviyazılı Belgelerde Geçen Hatti Tanrısı *KatarzaŠu*” 5. Uluslararası Filoloji Sempozyumu 25-27 Ekim 2018, İstanbul, Tam Metin Kitabı s.117-125.
- BADALÌ Enrico, Strumenti musicali, musici e musica nella celebrazione delle feste ittite, THeth 14/1, Heidelberg 1991.
- CAJNKO Mojca, *Some remarks on the “Sumerian preposition” TA in Hittite, NABU 2016/2, s.79.*
- DADDI di Franca Pecchioli, (a) “Gli dei del Pantheon Hattico: I Teonimi in –Šu”, SMEA 40/1, 1998, s.5-27.
- DADDI di Franca Pecchioli, (b) “About Some Hattic Deities”, III. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, Çorum 16-22 Eylül 1996, Ankara, s.131-141.
- DOĞAN - ALPARSLAN Meltem, “Hititçe Metinlerde “Reverans Yapmak”: aruwai- ve hink- Fiilleri üzerine bir Deneme”, *F5 Abbasoğlu*, 2008, s.389-404.
- ERTEM Hayri, Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu’sunun Florası, TTKY 7.65, Ankara 1987.
- GRODDEK Detlev, “‘Mausoleum’ (É.NA4) und ‘Totentempel’ (ÉhiŠtā) im Hethitischen”, UF 33, 2001 s.213-218.
- GRODDEK Detlev (a), Hethitische Texte in Transkription. KBo 30, DBH 2, Dresden 2002.
- GRODDEK Detlev (b), “Die rituelle Behandlung des verschwundenen Sonnengottes (CTH 323)”, FsPopko 2002, s.126-127.
- GRODDEK Detlev, *Eine althethitische Tafel des KI.LAM-Festes*, IJDLs 1, München 2004.
- GRODDEK Detlev, *Hethitische Texte in Transkription. KBo 22, DBH 24*, Wiesbaden 2008.
- VAN GESSEL Ben H.L., Onomasticon of the Hittite Pantheon, Part I, Leiden-Newyork-Köln 1998.
- HAAS Volkert-WÄFLER Markus, “Bemerkungen zu ÉheŠti/ā- (1.Teil)”, UF 8, 1976, s.88-99.

Gazi

Akademik
Bakış

351

Cilt 12
Sayı 24
Yaz 2019

- HAAS Volkert-WÄFLER Markus, "Bemerkungen zu ^{ḫe}Šti/a- (2.Teil)", *UF* 9, 1977, s.87-122.
- HAAS Volkert, *Geschichte der Hethitischen Religion*, HbOr I/15, Leiden 1994.
- KLINGER Jörg, "Geister oder Gurken", *NABU* 1994 (No:2), s.31.
- KLINGER Jörg, *Untersuchungen zur Rekonstruktion des hattischen Kultsichicht*, StBoT 37, Wiesbaden 1996.
- KOŠAK Silvin, www.hethiter.net:/hetkonk (v.1.99).
- LAROCHE Emmanuel, *Recherches sur les noms des dieux hittites*, (RHA VII/46) Paris 1946-1947.
- NAKAMURA Mitsuo, *Das hethitische nuntarriyaŠha-Fest*, Leiden 2002.
- NEU Erich, *Althethitische Ritualtexte in Umschrift*, StBoT 25, Wiesbaden 1980.
- NEU Erich, *Glossar zu den althethitischen Ritualtexten*, StBoT 26, Wiesbaden 1983.
- NEU Erich, "Nugae Hethiticae", *Hethitica* 14, 1999, s.63-69.
- OTTEN Heinrich, Ein hethitisches Festritual (KBo XIX 128), StBoT 13, Wiesbaden 1971.
- POPKO Maciej, *Arinna. Eine heilige Stadt der Hethiter*, StBoT 50 Wiesbaden 2009.
- SINGER Itamar, The Hittite KI.LAM Festival, StBoT 27, Part: I, Wiesbaden 1983.
- SINGER Itamar, The Hittite KI.LAM Festival, StBoT 28, Part: II, Wiesbaden 1984.
- SOYSAL Oğuz, "Bazı Kayıp Gözden Kaçmış ve Yanlış Saptanmış Hattice Fragmanlar", *ArAn* 4 2000, s.177-205.

Gör

- SOYSAL Oğuz, *Hattischer Wortschatz in hethitischer Textüberlieferung*, HbOr I/74, Leiden 2004.
- SOYSAL Oğuz, “Weitere sog.“formale Akkusativ” Wendungen aus derhattisch-hethitischen Kultszene und Anmerkungen zu einer rezenten Arbeit über das Göttertrinken bei den Hethitern”, *NABU* 2015/2, 2015, s.60-61.
- STEILER Charles W., *The Solar Deities of Bronze Age Anatolia, Studies in Texts of the Early Hittite Kingdom*, StBoT 62, Wiesbaden 2017.
- TAGGAR-COHEN Ada, *Hittite Priesthood*, THeth 26, Heidelberg 2006.
- TRÉMOUILLE Marie Claudie, “ŠuŠumaḫi”, *RIA* 13, 2011-2013, s.364-365.
- YOSHIDA Daisuke, “Das AN.TAḪ.ŠUM^{SAR}-Fest im Tempel der Sonnengöttin”, *BMECCJ* 6, 1992, s.121-158.
- YOSHIDA Daisuke, *Untersuchungen zu den Sonnengottheiten bei den Hethitern*, THeth 22, Heidelberg 1996.

Extended Abstract

God Šimmišu or Šimešu, a member of Gods' community of Hittites, is an Hattian God in origin. The name of this God, who is amongst Hittite official Pantheon, was mentioned in the texts dating to ancient Hittite period, at the earliest. The meaning of the name of the God is not known exactly through the philological studies carried out until today. It is argued that the name of God Šimmišu, is whether Hattian or Hittite form of Hurrian God of Sun, Šimegi. In *Recherches sur les noms des dieux hittites*, (RHA VII/46) 1946-1947, on p.31, Laroche suggests that it is the Hattian form of Šimegi, which is the name of the God of Sun in Hurrian. On the other hand, in “Gli dei del Pantheon Hattico: I Teonimi in -Šu”, *SMEA* 40/1, 1998, on p.15, Daddi thinks that the suggestion offered by Laroche is too risky as the relationship between Hattian and Hurrian is a field of study that has not been researched yet.

Yet, in his study of *Geschichte der Hethitischen Religion*, on p.723, in 1994, Haas states that “ŠiŠummi” is another form of spelling of God Šimmišu's name; as a proof for this thesis, he points out the metathesis in God's name in other words the displacement of the last syllable. On the other hand, in his study of “About Some Hattic Deities”, *Proceedings of III. International Congress of Hittology*,

Gazi

Akademik
Bakış

353

Cilt 12
Sayı 24
Yaz 2019

on p. 140, Daddi enounces that Šimmišu/Šimešu ve Šišummi are different Gods. The assonance between Šim(m)(i/e)Šu in Hattian, ŠiuŠummi or Šišummi in Hittite and Šimegi in Hurrian is quite remarkable. However, from the texts KUB 55.54 I 35; KUB 57.95 III 8, 10, where the name of the God Šišummi is mentioned, it is learned that he had a temple and festivals were held for the aforementioned God. All these data show us that the God aforementioned is a more important God than Šimmišu.

In the Hittite cuneiform texts the name of the God Šimmuši or Šimešu is usually in akk. form. In the majority of festivals, he is praised with ŠuŠumahi as a couple. In the texts belonging to KI.LAM festival (CTH 627) which is considered Hattian in origin and dating to the Ancient Hittite Period, (KBo 30.12 ay.VI 12th line, KBo 20.33(1662/c)+KBo 17.21(30/a)+KBo 34.2(153/a)+KBo 17.46(196/a)+KBo 25.19(179/b) öy. 59th line, KBo 20.5(2085/c+2109/c)+KBo 17.9(94/q+203/e)+KBo 25.12(1689/c+1983/c+131/r+220/f+2322/c)+KBo 17.20(8/y)+ABoT 1.5(AnAr 8350) IV 10'th line and KBo 25.61 (386/b)+KUB 32.94 (511/b)+KBo 40.79 (2620/c) öy. 16'th line) he is praised by royal couple with the act of drinking, in the ay.r.kol. 7th line of KBo 22.192 (877/z) (CTH 630) (New Hittite) text belonging to the Moon and Thunder festival, God ŠimŠu is praised by the king and the queen with the act of drinking, in feast *nuntarriyaŠha*- KBo 55.233 (2120/g)(+KUB 20.28 (Bo 2699) (New Hittite) (CTH 626) V 11'th line aforementioned God is praised by the king and the queen with the act of drinking. The God mentioned in ay. 83th line of IBoT 3.1 (Bo 2015a) (CTH 609) in where the ceremonies which belongs to the eleventh day of AN.TAḪ.ŠUM^{SAR} Feast and which take place in house of *hešta*- are mentioned; is mentioned together with the heterogeneous group of Gods, summarized as "Hattian Gods". In the 3rd line of the text KUB 28.101(Bo 465)(+KUB 10.69(Bo 2663) (CTH 666) IV which belongs to the cult of City of Arinna and which dates back to the New Hittite period, the name of the God is mentioned as Šimešu and he is praised by the royal couple with the act of driking. Unfortunately, as the text of the fragment of the Great Festival KBo 10. 29 (297/p) (New Hittite) (CTH 669) where the God *Šimešu*' is praised, is fairly destroyed; we don't know how the God is praised. The Fragment, can be reconstructed with the help of the similarly repeating words in such texts and the cult operations, as follows:

V

5 LUGAL MUNUS.LUGA|L-aŠ^DŠi-me-Šu-un6 TUŠ-aŠ a-ku-an|-zi GIŠ^DINANNA.GAL7 LÚ.MEŠ^{hal}|-li-ia-ri-eŠ SİR^{RU}

8 LÚALAM.ZU9| me-ma-i

9 LÚ^{pal-ya-tal-}|-la-aŠ^{pal-ya-a-iz-zi}10 LÚ^{ki-ta-aŠ^{hal-za-a-i}}

Gör

Translation:

- 5 Kral ve kraliçe *Šimešu* için
6 oturarak içer]ler. Büyük lir çalınır.
7 Şarkıcı rah]ipler şarkı söyler.
8 Soytarı] söyler.
9 *paluatal]la* görevlisi (el çırpan kişi) alkışlar/el çırpar.
10 *kita-* rahibi bağırır (seslenir.)

As a result, in this study, all of the Hittite cuneiform texts where the name of the Hattian God Šimmišu or Šimmešu is mentioned, have been gathered; in accordance with the data acquired through the transcription, translation and linguistic study of texts, it is understood that the aforementioned God is an important god in Hittite Pantheon and he is praised accordingly.